

## KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARNI PEDAGOGIK- PSIXOLOGIK QO‘LLAB-QUVVATLASHNING TADQIQOT METODLARI

*Ro‘zibayeva Muhabbat Ro‘zimetovna*

*Toshkent Kimyo xalqaro universiteti magistranti*

*<https://orcid.org/0009-0006-9162-8566>*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada Kichik maktab yoshidagi bolalarni pedagogik-psixologik qo‘llab-quvvatlash ishlarini tashkil qilishning maqsad va vazifalariga to‘xtalib o‘tilgan.

**Kalit so‘zlar:** kichik maktab yoshi, taqqoslash, sharhlash metodlari, empirik metodlar ijtimoiylashuv, o‘quv faoliyati.

Tadqiqotlarni tashkil qilish tekshiruvda qo‘llaniladigan metod va metodikalarni tanlash hamda sinab ko‘rishni (pilotaj tekshiruv) o‘z ichiga oladi. Tadqiqotga tayyorgarlik jarayonida tekshiriluvchilar va ularning soni aniqlanadi.

Tadqiqot metodi – bu tadqiqotchini qiziqtirgan ma’lumotni qo‘lga kiritish yo‘li, vositasi. Tadqiqot metodikasi – bu psixik jarayonlar va ularning xususiyatlari to‘g‘risidagi zarur ma’lumotlarni qo‘lga kiritish uchun ishlatiladigan qonkret usul va vositalar majmui.

Ta’lim-tarbiya jarayonida o‘quvchilarga individual yondoshish uchun ularning individual-psixologik xususiyatlarini, o‘quvchilar shaxsining o‘ziga xosligini bilish, o‘rganish zarur. “Agar pedagogika odamni har jihatdan tarbiyalamoqchi bo‘lsa, u oldin o‘sha odamni ham har jihatdan bilib olishi kerak” - deb yozgan edi K.D.Ushinskiy. Shuning uchun har bir o‘qituvchi o‘quvchilarni o‘rganish usullari bilan qurollanishi shart. Demak, yosh va pedagogik psixologiya asoslarini bilish har bir fan o‘qituvchisi, har bir pedagog uchun muhim ahamiyatga ega.

Rus psixologi B.G.Ananov bo‘yicha tadqiqot metodlari 4 guruhga bo‘linadi:<sup>1</sup>

I. Tashkiliy metodlar: taqqoslash, longityud va kompleks metodlari kiradi. Taqqoslash – umumiy psixologiya, ijtimoiy psixologiya, patopsixologiya va defektologiyada keng qo‘llaniladi. Yosh va pedagogik psixologiyada o‘rganilayotgan psixik jarayonlarning dinamikasini aniqlash uchun qo‘llaniladi. Longityud – (uzluksiz) uzoq vaqt davomida ayni bir xil kishilar o‘rganiladi. Kompleks – psixologik tadqiqotlar boshqa fanlar metodlari ishtirokida o‘tkaziladi. (shaxsning jismoniy, fiziologik, psixik va ijtimoiy taraqqiyoti aniqlanadi).

II. Empirik metodlar: kuzatish va o‘z-o‘zini kuzatish; eksperimental psixodiagnostika metodlari (test, anketa, suhbat, sotsiometriya, intervyu); faoliyat

natijalarini tahlil qilish; biografiya metodlari.

III. Ma'lumotlarni qayta ishlash metodlari: miqdoriy (statistika) va psixologik yoki sifatiy tahlil turlariga bo'linadi.

IV. Sharhlash metodlari: Genetik va "donalash" metodlari. Genetik metodda taraqqiyotdagi bosqich, pog'onalar, inqiroz holatlari ajratib ko'rsatiladi (vertikal aloqa). Donalash metodida esa shaxsning barcha xarakteristikallari o'rtasidagi "gorizontal" aloqalar aniqlanadi.

Kichik maktab yoshidagi bolalarni pedagogik-psixologik qo'llab-quvvatlashda tadqiqot o'tqazishning quyidagi 4 bosqichi ajratib ko'rsatiladi:

1. Tayyorgarlik bosqichi.
2. Tadqiqot (eksperiment) bosqichi.
3. Ma'lumotlarni qayta ishlash bosqichi.
4. Ma'lumotlarni tushuntirib berish bosqichi.

Birinchi bosqich – tayyorgarlik bosqichi. Bunda har xil vositalar yordamida material o'rganiladi, dastlabki ma'lumotlar to'planadi (o'quv mashg'ulotlari va mehnat faoliyati chog'ida, turmushda, ataylab uyushtirilgan suhbatlar jarayonida kuzatuvdan foydalaniladi, ba'zan maxsus tanlangan savollar yozilgan anketalar qo'llaniladi, biografik ma'lumotlar aniqlanadi, anamnez to'planadi, ya'ni tadqiq qilinayotgan faktning hosil bo'lishiga qadar mavjud shart- sharoitlar ta'riflanadi va hokazolar).

Ikkinchi bosqich – xususan eksperimental bosqich bo'lib, tadqiqotning qonkret metodikasi amal qiladi va o'z navbatida bu bosqich birin-ketin qo'llaniladigan qator bo'g'inlarga – eksperiment seriyalariga bo'linadi.

Tadqiqotning uchinchi bosqichi – tadqiqot ma'lumotlarini sifat jihatidan qayta ishlashdir. U psixologiyani matematik apparatini – dastlab ilgari surilgan farazning tasdig'i tarzida olingan xulosalarning haqqoniyligi haqida hukm chiqarish imkonini beradigan turli xildagi statistik usullar va ehtimollik nazariyasining asosiy qoidalarini qo'llanishni taqozo etadi.

Tadqiqotning to'rtinchi – bosqichi olingan ma'lumotlarni izohlab berish, ularni psixologik nazariya asosida talqin qilish, farazning to'g'ri yoki noto'g'riligini uzil-kesil aniqlashdan iboratdir.

Tadqiqot o'tkazish joyi turli xil tashqi shovqinlardan holi bo'lishi, shu bilan birga sanitariya- gigiena qoidalariga javob berishi lozim. Majbur qilmaydigan ish holati ta'minlanishi kerak.

Tadqiqotning texnik ta'minlanishi hal qilinishi lozim bo'lgan masalalarga mos tushishi kerak. Sinaluvchilarni sifat jihatidan bir xil qilib tanlash zarur.

Tadqiqotchi tadqiqotning borishiga, uning barcha bosqichlarini o'tkazishga ta'sir etadi (rejalashtirishdan, to'xulosa va tavsiyalar ishlab chiqishgacha).

Yo'riqnoma yoki ko'rsatma tadqiqot boshlanishidan oldin, tayyorgarlik bosqichida tuziladi. U aniq, qisqa va bir ma'noli bo'lishi lozim.

Tadqiqot natijalari bayonnomalarda qayd etilib, u bir vaqtning o'zida ham to'la, ham maqsadga qaratilgan bo'lishi kerak. Tadqiqotdan olingan ma'lumotlar sifat va miqdor jihatdan analiz, sintez qilinishi, ya'ni qayta ishlanishi zarur.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 12 iyuldagi 577-son qaroriga 1-ilova "Umumiy o'rta va o'rta maxsus davlat ta'lim muassasalarida psixologik xizmat faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi Nizom
2. Do'stmuhamedova Sh.A., Nishanova Z.T., Karimova Sh.K., Alimbaeva Sh.T., Jalilova S.X. Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. –T.: 2013. 327 b.
3. Egamberdieva N. M. Ijtimoiy pedagogika. – T.: A.Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti. 2009 y. 213 b. Майстренко А.В., Губин В.А. Психологические характеристики обучающихся начального образования с различной успеваемостью в обучении. Вестник Ленинградского государственного университета имени А.С. Пушкина: науч. журн. – СПб., 2016. – № 4, часть I. – с. 123–131
4. Jalilova S.X., Aripova S.M. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi: kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma. – T.: "Faylasuflar" nashriyoti, 2017.
5. Майстренко, А.В. Новообразования младшего школьного возраста и психологические характеристики, определяющие высокую успеваемость обучения в начальных классах. Проблемы современного педагогического образования: науч. журн. - Ялта, 2020. – Вып.67, ч. .4. – с.402-406
6. Nishanova Z.T. Rivojlanish psixologiyasi. Pedagogik psixologiya. Darslik. –T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti. 2018. 600 b.
7. Pardaev B. Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijtimoiylashuvini rivojlantirishda pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimi. Obrazovanie i innovatsionnie issledovaniya. 2022. №3
8. Xolyigitova N. Turayeva D. Umumiy psixologiya asoslari. Darslik. –T.: Adast poligraf. 2023 470 b.
9. Xolyigitova N.A. Ta'limda motivlar shakllanishining ijtimoiy-psixologik sharoitlari. "Pedagogika" ilmiy-nazariy va metodik jurnali, 2017/6
10. Ro'zibayeva M. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning psixologik xususiyatlari. Yangi O'zbekiston ilmiy tadqiqotlar jurnali. 1, 6 (May 2024), 100-102-b.